

EUROPESE
COMMISSIE

Brussel, 14.5.2019
C(2019) 3452 final

BIJLAGE

bij de

BESLUIT VAN DE COMMISSIE

van 14 mei 2019

tot vaststelling van de richtsnoeren voor het bepalen van de financiële correcties die moeten worden verricht op de door de Unie gefinancierde uitgaven in geval van niet-naleving van de toepasselijke regels inzake overheidsopdrachten

Inhoud

1.	INLEIDING.....	2
1.1.	Doel van de richtsnoeren	2
1.2.	Toepassingsgebied.....	3
1.2.1.	Opdrachten die onder de richtlijnen vallen	3
1.2.2.	Opdrachten die niet onder de richtlijnen vallen	4
1.2.3.	Bestaan van een bepaald grensoverschrijdend belang.....	4
1.3.	Uitgaven waarop de financiële correcties van toepassing zijn.....	5
1.4.	Criteria waarmee rekening moet worden gehouden bij de bepaling van een evenredig correctiepercentage	5
1.5.	Fraude	6
2.	SOORTEN ONREGELMATIGHEDEN EN OVEREENKOMSTIGE PERCENTAGES VAN FINANCIËLE CORRECTIES	7
2.1.	Aankondiging van de opdracht en het bestek.....	7
2.2.	Selectie van inschrijvers en beoordeling van inschrijvingen	16
2.3.	Uitvoering van de opdrachten	22

1. INLEIDING

1.1. Doel van de richtsnoeren

Het algemene doel van deze richtsnoeren is tweeledig:

- de **rechtszekerheid** voor de lidstaten te vergroten. Met het oog hierop is het van belang duidelijk te maken onder welke omstandigheden een schending van het toepasselijke recht van de Unie inzake overheidsopdrachten of van het nationale recht betreffende de toepassing hiervan aanleiding kan geven tot financiële correcties door de Commissie;
- om **evenredigheid** te waarborgen. Met het oog hierop is het belangrijk dat de Commissie de aard en de ernst van de onregelmatigheid¹ en de financiële gevolgen daarvan voor de begroting van de Unie in aanmerking neemt bij haar beslissing over een financiële correctie.

De Commissie verricht **financiële correcties** om uitgaven die in strijd met het toepasselijke recht zijn verricht, uit te sluiten van Uniefinanciering (zie artikel 144 van Verordening (EU) nr. 1303/2013 en artikel 101, lid 8, van het Financieel Reglement). Of de onregelmatigheid nauwkeurig kan worden gekwantificeerd, hangt van de situatie af. De financiële gevolgen van een onregelmatigheid worden nauwkeurig gekwantificeerd als het op grond van een onderzoek van de individuele gevallen mogelijk is het exacte bedrag van de uitgaven te berekenen dat onterecht bij de Commissie is gedeclareerd; in zulke gevallen moet de financiële correctie nauwkeurig worden berekend. Er wordt evenwel van uitgegaan dat het in geval van onregelmatigheden bij overheidsopdrachten niet mogelijk is de financiële gevolgen nauwkeurig te kwantificeren vanwege de aard van die onregelmatigheden. Daarom moet in zulke gevallen een forfaitaire correctie op de betrokken uitgaven worden toegepast, rekening houdend met de aard en de ernst van de onregelmatigheden, overeenkomstig de criteria als genoemd in punt 1.4.

Onregelmatigheden bij overheidsopdrachten worden geanalyseerd in overeenstemming met het doel om de financiële belangen van de Unie te beschermen en het recht van de Unie na te leven (met name de beginselen van transparantie, non-discriminatie, gelijke behandeling, evenredigheid en rechtszekerheid). Bovendien kunnen financiële correcties uitsluitend worden toegepast als de desbetreffende onregelmatigheid financiële gevolgen voor de Uniebegroting heeft of kan hebben. Daarom wordt ervan uitgegaan dat de soorten onregelmatigheden die in deze richtsnoeren worden vermeld (of die op deze onregelmatigheden lijken) en waarvoor in afdeling 2 een forfaitaire correctie wordt vastgesteld, financiële gevolgen hebben². Wanneer een inbreuk op regels inzake overheidsopdrachten slechts formeel van aard is zonder daadwerkelijke of mogelijke financiële gevolgen, is een financiële correctie niet gerechtvaardigd³.

---

¹ Voor de toepassing van deze richtsnoeren wordt onder “onregelmatigheid” verstaan een inbreuk op het toepasselijke recht inzake overheidsopdrachten waarbij de begroting van de Unie wordt of zou worden benadeeld.

² De in afdeling 2 beschreven soorten onregelmatigheden worden het vaakst geconstateerd. Deze lijst is niet volledig. Andere onregelmatigheden moeten, waar mogelijk, naar analogie van de in deze richtsnoeren vastgelegde soorten onregelmatigheden worden behandeld.

³ Bijvoorbeeld wanneer de aankondiging van een gegunde opdracht later dan vereist werd bekendgemaakt, of helemaal niet.

Het doel van de richtsnoeren is ook te bevorderen dat fouten inzake overheidsopdrachten van de betrokken diensten van de Commissie, de Europese Rekenkamer⁴ en de lidstaten consistent worden behandeld. De lidstaten zijn in eerste instantie verantwoordelijk voor het onderzoeken van onregelmatigheden en voor het uitvoeren van de vereiste financiële correcties. In dit kader wordt de bevoegde autoriteiten in de lidstaten aanbevolen de in deze richtsnoeren beschreven criteria en percentages van de financiële correcties toe te passen, wanneer zij onregelmatigheden corrigeren die door hun eigen diensten zijn geconstateerd.

De acties moeten worden geselecteerd voor financiering in overeenstemming met de toepasselijke EU- en nationale voorschriften, waaronder die inzake overheidsopdrachten. In dit kader zijn er twee scenario's mogelijk:

a) wanneer de aanbestedingsprocedure voor een overheidsopdracht in strijd is met de regels inzake overheidsopdrachten (hetgeen tot een financiële correctie zou leiden wanneer de door die opdracht gegenereerde uitgaven bij de Commissie worden gedeclareerd) en het betreffende contract nog niet is ondertekend, kan de desbetreffende autoriteit, rekening houdend met extra kosten en tijdsbeperkingen, de begunstigde aanbevelen een nieuwe aanbestedingsprocedure te starten met volledige inachtneming van de genoemde regels. Wanneer er geen nieuwe inschrijvingsprocedure wordt gestart, moet de onregelmatigheid door middel van toepassing van deze richtsnoeren worden gecorrigeerd⁵;

b) wanneer een onregelmatigheid wordt geconstateerd nadat de opdracht is ondertekend en de actie is goedgekeurd voor financiering (in elke fase van de activiteitscyclus), moet de onregelmatigheid door middel van toepassing van deze richtsnoeren worden gecorrigeerd.

1.2. Toepassingsgebied

Zoals vermeld in artikel 1 van het besluit, wordt in deze richtsnoeren het bedrag vastgesteld van de correcties die moeten worden toegepast in geval van onregelmatigheden die een inbreuk vormen op de regels inzake overheidsopdrachten voor contracten⁶ die uitgaven genereren die onder gedeeld beheer uit de Uniebegroting zijn gefinancierd⁷.

1.2.1. Opdrachten die onder de richtlijnen vallen

Deze richtsnoeren hebben betrekking op onregelmatigheden die zijn geconstateerd met betrekking tot overheidsopdrachten en aanbestedende diensten zoals in de Richtlijnen omschreven⁸. Wanneer

---

⁴ Zie de aanbeveling tot kwijting van het Europees Parlement uit 2010: *“Het Parlement dringt er (...) bij de Commissie en de Rekenkamer op aan de behandeling van fouten inzake overheidsopdrachten met spoed te harmoniseren voor de twee beleidsterreinen “Landbouw en natuurlijke hulpbronnen” en “Cohesie, vervoer en energie” (...)*”.

⁵ D.w.z. een forfaitaire correctie vooraf moet worden toegepast op elke uitgave in verband met de opdracht in kwestie die bij de Commissie moet worden gedeclareerd.

⁶ Voor de toepassing van de richtsnoeren wordt de term “opdracht” in brede zin gebruikt, d.w.z. dat het naar elke procedure voor het plaatsen van overheidsopdrachten kan verwijzen.

⁷ Deze richtsnoeren gelden niet voor onregelmatigheden met betrekking tot uitgaven die vallen onder de regels inzake het gebruik van vereenvoudigde kostenopties.

⁸ Het gaat om de volgende richtlijnen:

- Richtlijn 2014/23/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van concessieovereenkomsten (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 1), zoals gewijzigd;

- Richtlijn 2014/24/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het plaatsen van overheidsopdrachten (en tot intrekking van Richtlijn 2004/18/EG) (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 65), zoals gewijzigd;

artikel 13 van Richtlijn 2014/24/EU van toepassing is, gelden deze richtsnoeren ook voor opdrachten die door aanbestedende diensten worden gesubsidieerd, zelfs als deze opdrachten niet door aanbestedende diensten zijn gegund.

1.2.2. Opdrachten die niet onder de richtlijnen vallen

Voor zover de Richtlijnen niet van toepassing zijn⁹, maar de aanbesteding onder de werkingssfeer van het Verdrag en onder de nationale wetgeving inzake overheidsopdrachten valt, gelden deze richtsnoeren wel, mits aan ten minste een van de volgende voorwaarden wordt voldaan:

- i) er is sprake van een bepaald grensoverschrijdend belang in de zin van punt 1.2.3 en bij de gunning van zulke opdrachten worden de in het Verdrag vastgelegde beginselen van transparantie en non-discriminatie niet geëerbiedigd;
- ii) er is wat betreft de betreffende opdrachten sprake van een duidelijke schending van de nationale wetgeving inzake overheidsopdrachten.

Daarnaast zijn deze richtsnoeren eveneens van toepassing als op grond van de nationale regels (inclusief contractuele of subsidievoorwaarden) de begunstigden van EU-gelden uitdrukkelijk verplicht zijn aan de nationale regels inzake overheidsopdrachten of soortgelijke voorschriften¹⁰ te voldoen, zelfs als deze begunstigden zelf geen aanbestedende dienst in de zin van de Richtlijnen vormen. In dat geval vormt de onregelmatigheid een inbreuk op de nationale regels (bv. voorwaarden in de subsidieovereenkomst verwijzen naar beginselen van het Verdrag of nationale regels inzake overheidsopdrachten).

In al zulke gevallen moet het vereiste percentage van de financiële correcties worden bepaald naar analogie van de in afdeling 2 vermelde soorten onregelmatigheden.

1.2.3. Bestaan van een bepaald grensoverschrijdend belang

Om te beoordelen of er sprake is van een bepaald grensoverschrijdend belang in opdrachten die niet onder de Richtlijnen vallen, ligt de bewijslast bij de Commissie, met inachtneming van de jurisprudentie van het Europese Hof van Justitie¹¹.

In dit verband moet eerst worden nagegaan of er feitelijke elementen zijn die tezamen wijzen op grensoverschrijdend belang, waaronder de volgende: i) het voorwerp van de opdracht, ii) de geschatte waarde van de opdracht, iii) de technische voorschriften van de opdracht, iv) de plaats van uitvoering van de opdracht, v) bewijs van inschrijvingen uit andere lidstaten of blijken van belangstelling van ondernemers uit een andere lidstaat.

- Richtlijn 2014/25/EU van het Europees Parlement en de Raad van 26 februari 2014 betreffende het gunnen van opdrachten in de sectoren water- en energievoorziening, vervoer en postdiensten (en houdende intrekking van Richtlijn 2004/17/EG) (PB L 94 van 28.3.2014, blz. 243), zoals gewijzigd;

- Richtlijn 2009/81/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 juli 2009 betreffende de coördinatie van de procedures voor het plaatsen door aanbestedende diensten van bepaalde opdrachten voor werken, leveringen en diensten op defensie- en veiligheidsgebied (PB L 216 van 20.8.2009, blz. 76).

⁹ Inclusief de opdrachten voor sociale en andere specifieke diensten die niet in bijlage XIV bij Richtlijn 2014/24/EU worden vermeld.

¹⁰ Bv. nationale subsidiabiliteitsregels of subsidiabiliteitsregels van een programma waarin begunstigden die geen aanbestedende dienst zijn, worden verplicht een bepaald vereenvoudigd aanbestedingsproces te volgen wanneer zij contracten met hun leveranciers sluiten.

¹¹ Zie arrest C-507/03 *Commissie/Ierland*, Jurispr. 2007, blz. I-9777, punten 32 en 34. Zie ook zaak C-412/04, *Commissie/Italië*, Jurispr. 2008, blz. I-619; gevoegde zaken C-147/06 en C-148/06, *SECAP SpA en Santorso Soc./Comune di Torino* [2008] Jurispr. 2008, blz. I-3565.

1.3. Uitgaven waarop de financiële correcties van toepassing zijn

Wanneer de Commissie onregelmatigheden constateert in verband met de niet-naleving van de regels inzake overheidsopdrachten, bepaalt zij het bedrag van de financiële correctie dat in overeenstemming met deze richtsnoeren van toepassing is. Het bedrag van de financiële correctie wordt berekend aan de hand van de uitgaven die bij de Commissie zijn gedeclareerd voor de opdracht (of een deel ervan¹²) waarin de onregelmatigheid is geconstateerd; hierbij wordt gebruikgemaakt van de gepaste forfaitaire correctie in overeenstemming met afdeling 2, met inachtneming van de in afdeling 1.4 vermelde criteria.

Hetzelfde correctiepercentage moet worden toegepast voor eventuele toekomstige uitgaven waarbij de onregelmatigheid wordt geconstateerd in relatie tot dezelfde getroffen opdracht (of een deel ervan), voordat deze uitgaven voor de Commissie worden gecertificeerd.

Praktijkvoorbeeld:

In een geval waarin de uitgaven die bij de Commissie zijn gedeclareerd voor een contract voor werken (afgesloten onder toepassing van onrechtmatige selectiecriteria) 10 000 000 EUR bedraagt en waarin het toe te passen correctiepercentage 25 % is, moet een bedrag van 2 500 000 EUR van de bij de Commissie gedeclareerde uitgaven worden afgetrokken. De financiering door de Unie wordt diensgevolge verlaagd aan de hand van het desbetreffende medefinancieringspercentage voor de prioritaire as op grond waarvan de uitgaven werden gedeclareerd. Indien de nationale autoriteiten later aanvullende uitgaven willen declareren voor hetzelfde contract waarvoor dezelfde onregelmatigheid is geconstateerd, dan moeten die uitgaven aan hetzelfde correctiepercentage van 25 % worden onderworpen, voordat de uitgaven bij de Commissie worden gedeclareerd¹³. Uiteindelijk wordt de volledige waarde van de betalingen die verband houden met de opdracht, op basis van hetzelfde correctiepercentage gecorrigeerd.

1.4. Criteria waarmee rekening moet worden gehouden bij de bepaling van een evenredig correctiepercentage

Zoals vermeld in punt 1.1, kan de Commissie, wanneer het vanwege de aard van de onregelmatigheid niet mogelijk is de financiële gevolgen nauwkeurig te kwantificeren, maar de onregelmatigheid als zodanig wel gevolgen voor de begroting kan hebben, het bedrag van de toe te passen correctie berekenen aan de hand van drie criteria, namelijk de aard van de geconstateerde onregelmatigheden, de ernst ervan¹⁴ en het financiële verlies dat daaruit voor het betrokken fonds is voortgevloeid. Dit impliceert dat de financiële correcties die zijn verricht op basis van een schaal van forfaitaire percentages als vermeld in afdeling 2 van deze richtsnoeren (5 %, 10 %, 25 % en 100 %), in overeenstemming zijn met het evenredigheidsbeginsel. Dit laat onverlet dat bij de berekening van het definitieve bedrag van de toe te passen correctie rekening

---

¹² De financiële correctie geldt uitsluitend voor een deel van de opdracht als een dergelijk deel duidelijk kan worden geïdentificeerd, namelijk als de opdracht in loten is verdeeld of wanneer de opdracht valt onder een raamovereenkomst op grond van artikel 33 van Richtlijn 2014/24/EU. Daarvan is bijvoorbeeld sprake wanneer de technische specificaties beperkend zijn ten aanzien van een van de loten van een bepaalde opdracht zoals hier toegelicht: in een bepaald geval verlangde de aanbestedende dienst dat in een lot binnen een bredere opdracht voor werken voor de bouw van een ziekenhuis de computers van een specifiek merk waren (zonder de verplichte vermelding “of gelijkwaardig” toe te voegen). In een dergelijk geval betreft de financiële correctie uitsluitend de uitgaven voor de op grond van die opdracht gekochte computers en niet de uitgaven van de gehele opdracht.

¹³ De nationale autoriteiten moeten het volledige controlespoor van de op de opdracht toegepaste financiële correcties bewaren, inclusief de juiste records in het boekhoudstelsel.

¹⁴ De ernst van een onregelmatigheid wordt beoordeeld met inachtneming van met name de volgende factoren: niveau van mededinging, transparantie en gelijke behandeling.

moet worden gehouden met alle kenmerken van de aangetroffen onregelmatigheid in relatie tot de elementen die voor het vaststellen van dat forfaitaire percentage in aanmerking worden genomen¹⁵.

Wanneer meer dan één onregelmatigheid in dezelfde aanbestedingsprocedure wordt geconstateerd, worden de correctiepercentages niet bij elkaar opgeteld. De ernstigste onregelmatigheid wordt genomen als indicatie voor de bepaling van het correctiepercentage dat op de betrokken opdracht van toepassing is, in overeenstemming met afdeling 2.

In sommige gevallen kunnen afzonderlijke onregelmatigheden met betrekking tot overheidsopdrachten systemisch van aard zijn, als gevolg van een tekortkoming in het beheers- en controlesysteem. In zulke gevallen moet de lidstaat, nadat een correctie van de afzonderlijke onregelmatigheden is verricht, de nodige corrigerende maatregelen treffen in verband met andere aanbestedingsprocedures die zijn beïnvloed door dezelfde soort onregelmatigheden. Wanneer dit niet gebeurt (d.w.z. wanneer niet alle uitgaven die door de tekortkoming zijn getroffen, zijn gecorrigeerd), zal de Commissie de bijbehorende corrigerende maatregelen toepassen, inclusief netto financiële correcties, in overeenstemming met de sectorale voorschriften die voor elk fonds gelden. De financiële correcties moeten worden toegepast op de getroffen aanbestedingsprocedures die nog niet op individueel niveau zijn gecorrigeerd.

1.5. Fraude

Een financiële correctie van 100 % wordt toegepast op uitgaven waarvoor onregelmatigheden zijn geconstateerd die voortvloeien uit een schending van de regels inzake overheidsopdrachten met gevolgen voor de EU-begroting en die betrekking hebben op fraude waardoor de financiële belangen van de Unie worden geschaad, en op enig ander strafbaar feit als beschreven in de artikelen 3 tot en met 5 van Richtlijn (EU) 2017/1371¹⁶, zoals vastgesteld door een bevoegde rechterlijke instantie of door een bevoegde EU- of nationale autoriteit op basis van bewijselementen ter staving van de aanwezigheid van frauduleuze onregelmatigheden.

Fraude kan worden vastgesteld door gespecialiseerde Europese of nationale administratieve en strafrechtelijke onderzoeksinstanties voor de bestrijding van corruptie/fraude.

De controleurs van de Commissie en de nationale controle-autoriteiten¹⁷ (tenzij zij op grond van het nationale recht specifieke verantwoordelijkheden hebben) beschikken niet over specifieke bevoegdheden om fraudezaken te onderzoeken. Daarom geven hun verslagen als zodanig geen uitsluitsel over het bestaan van fraude, al wordt daarin fraude vastgesteld of aangegeven dat frauduleus gedrag waarschijnlijk is. Dit laat onverlet dat zij verplicht zijn, zoals bepaald in artikel 15, lid 3, van Richtlijn (EU) 2017/1371, om *“aan OLAF en aan andere bevoegde autoriteiten alle feiten te melden waarvan zij tijdens hun taakuitoefening kennis krijgen en die zouden kunnen worden aangemerkt als strafbare feiten”* en dat de lidstaten verplicht zijn te *“waarborgen dat de nationale controle-instanties dit ook doen”*.

---

¹⁵ Zie met name artikel 144, lid 2, van Verordening (EU) nr. 1303/2013 en de vaste rechtspraak van het Europees Hof van Justitie C-406/14 (punten 47 - 49) en C-408/16 (punten 65 en 66).

¹⁶ Zoals vastgesteld in artikel 3, lid 2, onder b), van Richtlijn (EU) 2017/1371 van het Europees Parlement en de Raad van 5 juli 2017 betreffende de strafrechtelijke bestrijding van fraude die de financiële belangen van de Unie schaadt.

¹⁷ Of certificeringsinstanties op grond van het Europees Landbouwfonds voor plattelandontwikkeling.

2. SOORTEN ONREGELMATIGHEDEN EN OVEREENKOMSTIGE PERCENTAGES VAN FINANCIËLE CORRECTIES

2.1. Aankondiging van de opdracht en het bestek

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
1.	Geen bekendmaking van een aankondiging van een opdracht Of ongerechtvaardigde rechtstreekse gunning (d.w.z. onwettige procedure van gunning door onderhandelingen, zonder voorafgaande aankondiging van de opdracht)	Artikel 31 van Richtlijn 2014/23/EU Artikelen 26, 32 en 49 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 44 en artikelen 67 tot en met 69 van Richtlijn 2014/25/EU	De aankondiging van de opdracht is niet volgens de toepasselijke voorschriften bekendgemaakt (bv. bekendmaking in het <i>Publicatieblad van de Europese Unie</i> (PB), wanneer dit in de Richtlijnen vereist is.	100 %
			Dit geldt ook voor rechtstreekse gunning of procedures van gunning door onderhandelingen, zonder voorafgaande aankondiging van de opdracht, als niet aan de criteria voor de toepassing ervan is voldaan.	
			Hetzelfde als hierboven, behalve dat de publiciteit op andere toereikende wijze plaatsvond ¹⁹ .	25 %
2.	Kunstmatige opsplitsing van de opdrachten voor werken/diensten/leveringen	Artikel 8, lid 4, van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 5, lid 3, van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 16, lid 3, van Richtlijn	Een project voor werken of voorgenomen aankopen ter verkrijging van bepaalde hoeveelheden leveringen en/of diensten worden kunstmatig in meerdere opdrachten opgedeeld. Als gevolg hiervan haalt geen van de opdrachten voor de afzonderlijke delen van de werken/leveringen/diensten de drempel van de richtlijnen, waardoor de bekendmaking in het PB van de	100 % (deze correctie is van toepassing als de aankondiging van de opdracht voor de werken/diensten/le

¹⁸ De genoemde jurisprudentie verwijst naar de bepalingen van de Richtlijnen 2004/17/EG en 2004/18/EG. De verschaft uitlegging kan echter ook relevant zijn voor de bepalingen van de richtlijnen uit 2014.

¹⁹ Onder toereikende publiciteit wordt verstaan dat de aankondiging van een opdracht is bekendgemaakt op een wijze die waarborgt dat een in een andere lidstaat gevestigde onderneming toegang heeft tot relevante informatie over de opdracht, voordat deze wordt gegund, zodat zij desgewenst een offerte kan indienen of haar belangstelling voor die opdracht kan kenbaar maken. In de praktijk is dit het geval wanneer i) de aankondiging van de opdracht op nationaal niveau werd bekendgemaakt (overeenkomstig de nationale wetgeving of de regels in dat verband) of ii) de basisnormen voor de bekendmaking van opdrachten werden nageleefd (zie voor meer informatie over deze normen afdeling 2.1 van de interpretatieve mededeling van de Commissie nr. 2006/C 179/02).

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
		2014/25/EU C-574/10, <i>Commissie/Duitsland</i> , T-358/08, <i>Spanje/Commissie</i> en T-384/10, <i>Spanje/Commissie</i>	gehele reeks werken, diensten of leveringen wordt voorkomen ²⁰ . Hetzelfde als hierboven, behalve dat de publiciteit op andere toereikende wijze plaatsvond, onder dezelfde voorwaarden als in punt 1.	veringen niet in het PB is bekendgemaakt, hoewel dat in de richtlijnen is vereist) 25 %
3.	Ontbreken van motivering voor het niet in loten verdelen van een opdracht	Artikel 46, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU	De aanbestedende dienst geeft niet aan wat de belangrijkste redenen zijn voor haar besluit om een opdracht niet in percelen te verdelen.	5 %
4.	Niet-naleving van de termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen of termijnen voor de ontvangst van verzoeken tot deelname ²¹	Artikelen 27 tot en met 30, artikel 47, leden 1 en 3, en artikel 53, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU Artikelen 45 tot en met 48,	De in de richtlijnen vastgestelde termijnen worden met ten minste 85 % verkort of de termijn is ten hoogste vijf dagen. De in de richtlijnen vastgestelde termijnen worden met ten minste 50 % (maar minder dan 85 %) verkort ²² .	100 % 25 %

²⁰ Dezelfde aanpak kan mutatis mutandis worden gehanteerd voor opdrachten die uitsluitend onder nationale regels inzake overheidsopdrachten vallen en die in overeenstemming met deze regels niet bekendgemaakt konden worden vanwege de kunstmatige splitsing van werken/leveringen/diensten.

²¹ Deze termijnen zijn van toepassing op openbare procedures, niet-openbare procedures en mededingingsprocedures met onderhandeling.
Zie ook artikel 47, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU: “Bij de vaststelling van de termijnen voor de verzoeken tot deelname en de ontvangst van inschrijvingen moeten aanbestedende diensten rekening houden met de complexiteit van de opdracht en met de tijd die nodig is voor de voorbereiding van inschrijvingen, onverminderd de in de artikelen 27 tot en met 31 vastgestelde minimumtermijnen.”

²² Een voorbeeld: gezien de minimumtermijn van 35 dagen voor de ontvangst van de inschrijvingen (op grond van artikel 27 van Richtlijn 2014/24/EU) zijn er twee scenario's mogelijk: 1) de door de aanbestedende dienst gehanteerde termijn was 10 dagen, hetgeen een verkorting van de termijn van 71,4 % betekent [= (35-10)/35], zodat een financiële

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
	of Het niet verlengen van de termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen wanneer aanzienlijke wijzigingen in de aanbestedingsdocumenten zijn aangebracht	artikel 66, lid 3, en artikel 73, lid 1, van Richtlijn 2014/25/EU	De in de richtlijnen vastgestelde termijnen worden met ten minste 30 % (maar minder dan 50 %) verkort. of De termijnen werden niet verlengd wanneer aanzienlijke wijzigingen in de aanbestedingsdocumenten zijn aangebracht ²³ .	10 %
			De in de richtlijnen vastgestelde termijnen worden met minder dan 30 % verkort.	5 %
5.	Onvoldoende tijd voor potentiële inschrijvers/gedagiden om aanbestedingsdocumenten te verkrijgen of Beperkingen voor het verkrijgen van de aanbestedingsdocumenten	Artikelen 29 en 34 van Richtlijn 2014/23/EU Artikelen 22 en 53 van Richtlijn 2014/24/EU Artikelen 40 en 73 van Richtlijn 2014/25/EU	Ondernemers (d.w.z. potentiële inschrijvers/gedagiden) hebben onvoldoende tijd om de aanbestedingsdocumenten te verkrijgen (d.w.z. ten hoogste 50 % van de termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen als vermeld in de aanbestedingsdocumenten, in overeenstemming met de desbetreffende bepalingen), waardoor ongerechtvaardigde belemmeringen voor de openstelling van overheidsopdrachten voor mededinging worden geschapen. Ondernemers (d.w.z. potentiële inschrijvers/gedagiden) krijgen minder tijd om de aanbestedingsdocumenten te verkrijgen, maar deze beperking is minder dan 80 % van de termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen, in overeenstemming met de desbetreffende bepalingen.	10 % 5 %

correctie van 25 % is gerechtvaardigd; 2) de door de aanbestedende dienst gehanteerde termijn was 10 dagen, maar de minimumtermijn kan 15 dagen zijn (omdat een vooraankondiging was gepubliceerd), hetgeen een verkorting van de termijn van 33 % betekent [= (15-10)/15], zodat een financiële correctie van 10 % is gerechtvaardigd.

²³ Zie artikel 47, lid 3, onder b), van Richtlijn 2014/24/EU.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
			<p>Ondernemers (d.w.z. potentiële inschrijvers/gedagiden) hebben ten hoogste vijf dagen de tijd om de aanbestedingsdocumenten te verkrijgen.</p> <p>of</p> <p>Wanneer de aanbestedende dienst in het geheel niet²⁴, langs elektronische weg, kosteloze vrije, rechtstreekse en volledige toegang tot de aanbestedingsstukken heeft geboden, als bepaald in artikel 53, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU, dan vormt dit een ernstige onregelmatigheid²⁵.</p>	25 %
6.	<p>Geen bekendmaking van verlengde termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen²⁶</p> <p>of</p> <p>Niet verlengen van de termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen</p>	<p>Artikelen 3 en 39 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikelen 18 en 47 van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikelen 36 en 66 van Richtlijn 2014/25/EU</p>	<p>De oorspronkelijke termijnen voor de ontvangst van inschrijvingen (of ontvangst van de verzoeken tot deelname) kwamen overeen met de geldende bepalingen, maar werden verlengd zonder passende bekendmaking volgens de toepasselijke voorschriften (d.w.z. bekendmaking in het PB); <u>de publicatie (in verband met de verlengde termijnen) vond evenwel op andere wijze plaats</u> (zie voorwaarden in punt 1).</p> <p>Hetzelfde als hierboven en <u>er vond geen publicatie (in verband met de verlengde termijnen) op andere wijze plaats</u> (zie voorwaarden in punt 1).</p> <p>of</p> <p>Niet verlengen van de termijnen voor de ontvangst van</p>	<p>5 %</p> <p>10 %</p>

²⁴ Wanneer wel elektronische toegang werd verschaft maar de periode van de toegang was ingekort, gelden de bovengenoemde percentages van 25 %, 10 % of 5 %.

²⁵ Behalve gevallen waarin aan de voorwaarden van de genoemde leden 2 en 3 wordt voldaan. In zulke gevallen wordt geen correctie toegepast.

²⁶ Of verlengde termijnen voor de ontvangst van verzoeken tot deelname; deze termijnen zijn van toepassing op niet-openbare procedures en procedures van gunning door onderhandelingen met bekendmaking van een aankondiging van een opdracht.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
			inschrijvingen indien, om welke reden dan ook, aanvullende informatie, hoewel tijdig aangevraagd door de ondernemer, niet uiterlijk zes dagen voor de voor de ontvangst van inschrijvingen gestelde termijn is verstrekt ²⁷ .	
7.	Gevalen waarbij het gebruik van een mededingingsprocedure met onderhandeling of een concurrentiegerichte dialoog niet gerechtvaardigd is	Artikel 26, lid 4, van Richtlijn 2014/24/EU	De aanbestedende dienst gunt een overheidsopdracht door middel van een mededingingsprocedure met onderhandeling of een concurrentiegerichte dialoog in situaties die niet in de Richtlijn zijn voorzien.	25 %
			Gevalen waarin de aanbestedende dienst voor volledige transparantie zorgde inclusief een rechtvaardiging van het gebruik van deze procedures in de aanbestedingsstukken, het aantal geschikte gegadigden voor het indienen van een eerste inschrijving niet beperkte en gelijke behandeling van alle inschrijvers waarborgde tijdens de onderhandelingen over de aanbesteding.	10 %
8.	Niet-naleving van de in de Richtlijn inzake elektronische en samengestelde aanbesteding vastgestelde procedure ²⁸	Artikelen 33 tot en met 39 van Richtlijn 2014/24/EU Artikelen 51 tot en met 57 van Richtlijn 2014/25/EU	De specifieke procedures voor elektronische en samengestelde aanbesteding ²⁹ zijn niet gevolgd zoals vastgesteld in de geldende richtlijn en de niet-naleving had een afschrikkend effect op potentiële inschrijvers kunnen hebben ³⁰ .	10 %

²⁷ Zie artikel 47, lid 3, onder a), van Richtlijn 2014/24/EU. In het geval van een versnelde openbare procedure als bedoeld in artikel 27, lid 3, en artikel 28, lid 6, van de genoemde richtlijn bedraagt deze termijn vier dagen.

²⁸ Behalve voor de gevallen waarin de onregelmatigheid reeds deel uitmaakt van andere soorten onregelmatigheden die in deze richtsnoeren worden beschreven.

²⁹ De betrokken aanbestedingsprocedures zijn: raamovereenkomsten, dynamische aankoopssystemen, elektronische veilingen, elektronische catalogi, gecentraliseerde aankoopactiviteiten en aankoopcentrales.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
			Wanneer de niet-naleving leidt tot de gunning van een opdracht aan een andere aannemer dan degene aan wie de opdracht had moeten worden toegekend, wordt dit als een ernstige onregelmatigheid beschouwd ³¹ .	25 %
9.	Geen bekendmaking van de selectie- en/of gunningscriteria (en de weging ervan), of van de voorwaarden voor de uitvoering van opdrachten of van de technische specificaties in de aankondiging van de opdracht of Niet voldoende gedetailleerd beschrijven van de gunningscriteria en de weging ervan of	<p>Artikelen 31, 33, 34, 36, 37, 38 en 41 van en bijlage V (punten 7, onder c), en 9) bij Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikelen 42, 51, 53, 56 tot en met 63, 67 en 70 van en bijlage V, deel C (punt 11, onder c), en punt 18) en bijlage VII bij Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikelen 60, 71, 73, 76 tot en met 79, 82 en 87 van en bijlage VIII en bijlage XI A (punten 16 en 19), B (punten 15 en 16) en C (punten 14 en 15) bij Richtlijn 2014/25/EU</p> <p>Beginsel van gelijke behandeling; als genoemd in artikel 18 van Richtlijn 2014/24/EU</p>	<p>a) Geen bekendmaking van de selectie- en/of gunningscriteria (en de weging ervan) in de aankondiging van de opdracht³².</p> <p>b) Geen bekendmaking van de voorwaarden voor de uitvoering van opdrachten of technische specificaties in de aankondiging van de opdracht³³.</p> <p>c) Noch in de gepubliceerde aankondiging van de opdracht noch in de technische specificaties zijn de gunningscriteria en de weging in voldoende detail beschreven, waardoor de mededinging onterecht wordt beperkt (d.w.z. het gebrek aan voldoende detail had een afschrikkend effect op potentiële inschrijvers kunnen hebben)³⁴.</p> <p>d) De verduidelijkingen of aanvullende informatie (over de selectie-/gunningscriteria) van de aanbestedende dienst zijn niet aan alle inschrijvers gecommuniceerd of</p>	<p>25 %</p> <p>10 %</p>

³⁰ Een voorbeeld: een raamovereenkomst heeft een looptijd van meer dan vier jaar, zonder dat dit naar behoren is gerechtvaardigd.

³¹ Als de niet-naleving inhoudt dat de aankondiging van de opdracht niet is bekendgemaakt, moet het correctiepercentage in overeenstemming met punt 1 worden vastgesteld.

³² Of aanbestedingsdocumenten als deze samen met de aankondiging van de opdracht worden gepubliceerd.

³³ Of aanbestedingsdocumenten als deze samen met de aankondiging van de opdracht worden gepubliceerd.

³⁴ Behalve als de aanbestedende dienst op verzoek van de inschrijvers in voldoende detail duidelijk had gemaakt wat de gunningscriteria en de weging inhouden, vóór de sluiting van de inschrijvingstermijn.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
	Niet meedelen/publiceren van verduidelijkingen/aanvullende informatie	Jurisprudentie: ECJ-07/2016 <i>Dimarso</i> , ECJ-11/2010 <i>Commissie/Ierland</i> , ECJ-01/2008 <i>Lianakis</i>	niet gepubliceerd.	
10.	<p>Gebruik van</p> <ul style="list-style-type: none"> - criteria voor uitsluiting, selectie, gunning of - voorwaarden waaronder de opdracht wordt uitgevoerd, of - technische specificaties <p>die <u>discriminerend</u> zijn op basis van ongerechtvaardigde nationale, regionale of lokale voorkeuren</p>	<p>Artikelen 36, 37, 38 en 41 in samenhang met artikel 3 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikelen 42, 56 tot en met 63, 67 en 70 in samenhang met artikel 18, lid 1, van en bijlage VII bij Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikelen 60, 76 tot en met 79, 82 en 87 in samenhang met artikel 36, lid 1, van en bijlage VIII bij Richtlijn 2014/25/EU</p>	<p>Gevallen waarin ondernemers ontmoedigd hadden kunnen worden om in te schrijven vanwege uitsluitings-, selectie- en/of gunningscriteria of voorwaarden voor de uitvoering van opdrachten die ongerechtvaardigde nationale, regionale of lokale voorkeuren bevatten.</p> <p>Dat is bijvoorbeeld het geval wanneer het bij indiening van de inschrijving verplicht is:</p> <ul style="list-style-type: none"> i) een vestiging of vertegenwoordiger in het land of de regio te hebben; of ii) dat de inschrijvers ervaring en/of kwalificaties in het land of de regio hebben³⁵; iii) dat de inschrijvers apparatuur in het land of de regio hebben; <p>Hetzelfde als hierboven, behalve dat nog steeds een minimumniveau van mededinging is gewaarborgd, dat wil zeggen een aantal ondernemers heeft inschrijvingen ingediend die werden aanvaard en aan de selectiecriteria</p>	<p>25 %</p> <p>10 %</p>

³⁵ De omschrijving van de selectiecriteria mag niet discriminerend of beperkend zijn en moet verband houden met het voorwerp van de opdracht en evenredig zijn. In elk geval geldt dat, wanneer het niet mogelijk is de vereiste specifieke selectiecriteria nauwkeurig te beschrijven, de in de selectiecriteria gebruikte verwijzing gepaard moet gaan met de woorden “of gelijkwaardig” om de openstelling voor mededinging te garanderen. Wanneer deze voorwaarden van kracht zijn, is een financiële correctie niet gerechtvaardigd.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
			voldeden.	
11.	<p>Gebruik van</p> <ul style="list-style-type: none"> - criteria voor uitsluiting, selectie, gunning of - voorwaarden waaronder de opdracht wordt uitgevoerd, of - technische specificaties <p>die niet discriminerend zijn in de zin van het vorige type onregelmatigheid maar toch de <u>toegang voor ondernemers beperken</u></p>	<p>Artikelen 36, 37, 38 en 41 in samenhang met artikel 3 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikelen 42, 56 tot en met 63, 67 en 70 in samenhang met artikel 18, lid 1, van en bijlage VII bij Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikelen 60, 76 tot en met 79, 82 en 87 in samenhang met artikel 36, lid 1, van en bijlage VIII bij Richtlijn 2014/25/EU</p>	<p>Dit verwijst naar criteria of voorwaarden die, ondanks dat ze niet discriminerend zijn op basis van nationale/regionale/lokale voorkeuren, er toch toe leiden dat ondernemers een beperkte toegang tot de specifieke openbare aanbesteding krijgen, zoals in de volgende gevallen wordt geïllustreerd:</p> <p>1) gevallen waarin de minimumeisen inzake draagkracht en bekwaamheden voor een specifieke opdracht wel verband houden maar niet evenredig zijn met het voorwerp van de opdracht;</p> <p>2) gevallen waarin tijdens de beoordeling van de inschrijvers/gedagiden de selectiecriteria als gunningscriteria werden gebruikt;</p> <p>3) gevallen waarin specifieke handelsmerken/merken/normen zijn vereist³⁶, behalve wanneer zulke eisen betrekking hebben op een bijkomstig deel van de opdracht en het mogelijke effect op de EU-begroting louter formeel van aard is (zie afdeling 1.4).</p> <p>Gevallen waarin beperkende criteria/voorwaarden/specificaties werden toegepast maar nog steeds een minimumniveau van mededinging gewaarborgd bleef, dat wil zeggen een aantal</p>	<p>10 %</p> <p>5 %</p>

³⁶ Zonder een soortgelijk handelsmerk/merk aan te geven door het niet gebruiken van de verplichte aanduiding “of gelijkwaardig”.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
			ondernemers heeft inschrijvingen ingediend die werden aanvaard en aan de selectiecriteria voldeden.	
			<p>Gevallen waarin de minimumeisen inzake draagkracht en bekwaamheden voor een specifieke opdracht duidelijk geen verband houden met het voorwerp van de opdracht.</p> <p>of</p> <p>Gevallen waarin de uitsluitings-, selectie- en/of gunningscriteria of de voorwaarden voor de uitvoering van opdrachten tot een situatie hebben geleid dat slechts één ondernemer een inschrijving kon indienen en deze uitkomst niet door het specifieke technische karakter van de opdracht in kwestie kan worden gerechtvaardigd.</p>	25 %
12.	Onvoldoende of onduidelijke omschrijving van het voorwerp van de opdracht ³⁷	<p>Artikel 3 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikel 18, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikel 36 van Richtlijn 2014/25/EU</p> <p>Zaken C-340/02, <i>Commissie/Frankrijk</i> EU:C:2004:623 en C-299/08,</p>	De beschrijving in de aankondiging van de opdracht en/of het bestek is onvoldoende of onduidelijk op een wijze waardoor potentiële inschrijvers/gedagden wellicht niet in staat zijn om het voorwerp van de opdracht te bepalen, met als gevolg een afschrikkend effect dat mogelijk tot een beperking van de mededinging leidt ³⁸ .	10 %

³⁷ Behalve wanneer: i) op grond van de Richtlijnen onderhandelingen mogelijk zijn of ii) wanneer na de bekendmaking van de aankondiging van de opdracht duidelijk is gemaakt wat het voorwerp van de opdracht inhoudt, en deze verduidelijking in het PB is gepubliceerd.

³⁸ Bijvoorbeeld: zo is op grond van klachten of meldingen tijdens de inschrijvingsprocedure vastgesteld dat het bestek voor mogelijke bidders ontoereikend is om het voorwerp van de opdracht te bepalen. Het aantal vragen dat door potentiële inschrijvers wordt gesteld, vormt evenwel geen indicatie voor het bestaan van een onregelmatigheid, mits de vragen adequaat door de aanbestedende dienst worden beantwoord, in overeenstemming met artikel 47, lid 3, en artikel 53, lid 2, van Richtlijn 2014/24/EU.

Nr	Type onregelmatigheid	Toepasselijk recht ¹⁸	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercenta ge
		<i>Commissie/Frankrijk</i> EU:C:2009:769 <i>C-423/07, Commissie/Spanje</i>		
13.	Ongerechtvaardigde beperking van onderaanneming	Artikel 38, lid 2, en artikel 42 van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 63, lid 2, en artikel 71 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 79, lid 3, en artikel 88 van Richtlijn 2014/25/EU Zaak C-406/14, EU:C:2016:652, <i>Wrocław – Miasto na prawach powiatu</i> , punt 34	De aanbestedingsdocumentatie (bv. technische specificaties) stelt beperkingen aan het gebruik van onderaannemers voor een deel van de opdracht dat in abstracte zin als een bepaald percentage van die opdracht is vastgesteld, en ongeacht de mogelijkheid om de capaciteiten van potentiële onderaannemers te controleren en zonder vermelding van het wezenlijke karakter van de betrokken taken.	5 %

2.2. Selectie van inschrijvers en beoordeling van inschrijvingen

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
14.	Selectiecriteria (of technische specificaties) zijn gewijzigd na de opening van de inschrijvingen of zijn niet correct toegepast	Artikel 3, lid 1, en artikel 37 van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 18, lid 1, en artikel 56, lid 1, van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 36, lid 1, en artikel 76, lid 1,	De selectiecriteria (of technische specificaties) werden tijdens de selectiefase gewijzigd of tijdens de selectiefase onjuist toegepast, hetgeen leidde tot aanvaarding van winnende inschrijvers die hadden moeten worden afgewezen (of tot afwijzing van	25 %

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
		van Richtlijn 2014/25/EU	inschrijvers die hadden moeten worden aanvaard ³⁹), indien de bekendgemaakte selectiecriteria waren gevolgd.	
15.	<p>Beoordeling van inschrijvingen aan de hand van gunningscriteria die verschillen van de criteria in de aankondiging van de opdracht of in het bestek</p> <p>of</p> <p>Beoordeling aan de hand van aanvullende gunningscriteria die niet zijn bekendgemaakt</p>	<p>Artikel 41 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikelen 67 en 68 van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikelen 82 en 83 van Richtlijn 2014/25/EU</p> <p>Zaken C-532/06, <i>Lianakis</i>, EU:C:2008:40, punten 43-44 en C-6/15, <i>TNS Dimarso</i>, punten 25-36</p>	<p>De gunningscriteria (of respectieve subcriteria of wegingen) die vermeld waren in de aankondiging van de opdracht of het bestek, 1) werden tijdens de beoordeling van de inschrijvingen niet gevolgd of 2) er werden tijdens die beoordeling geen aanvullende gunningscriteria gepubliceerd⁴⁰.</p> <p>Wanneer de beide hierboven genoemde gevallen een discriminerend effect hebben (op basis van ongerechtvaardigde nationale/regionale/lokale voorkeuren), is dit een ernstige onregelmatigheid.</p>	<p>10 %</p> <p>25 %</p>
16.	Ontoereikend controlespoor voor de gunning van de opdracht	<p>Artikel 84 van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikel 100 van Richtlijn 2014/25/EU</p>	<p>De desbetreffende documentatie (zie de toepasselijke bepalingen van de richtlijnen) is ontoereikend om de gunning van de opdracht te rechtvaardigen, hetgeen leidt tot een gebrek aan transparantie.</p> <p>Het weigeren van toegang tot de</p>	<p>25 %</p> <p>100 %</p>

³⁹ Tenzij de aanbestedende dienst duidelijk kan aantonen dat de afgewezen inschrijving in geen geval zou hebben gewonnen en de onregelmatigheid dus zonder financiële gevolgen zou blijven.

⁴⁰ In de zin van artikel 67, lid 5, van Richtlijn 2014/24/EU en de bijbehorende jurisprudentie.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
			desbetreffende documentatie is een kritieke onregelmatigheid, omdat de aanbestedende dienst dan niet het bewijs levert dat de aanbestedingsprocedure aan de geldende regels voldoet.	
17.	Onderhandelingen tijdens de gunningsprocedure, met wijzigingen van de winnende inschrijving tijdens de beoordeling	<p>Artikel 37, lid 6, en artikel 59 van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikel 18, lid 1, en artikel 56, lid 3, van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikel 36, lid 1, en artikel 76, lid 4, van Richtlijn 2014/25/EU, zaken C-324/14, <i>Partner Apelski Dariusz</i>, EU:C:2016:214, punt 69 en C-27/15, <i>Pippo Pizzo</i> EU:C:2016:404</p> <p>Gevoegde zaken C-21/03 en C-34/03, <i>Fabricom</i>, EU:C:2005:127</p>	<p>De aanbestedende dienst stond een inschrijver/gedagide tijdens de beoordeling van de inschrijvingen toe zijn inschrijving te wijzigen⁴¹, waarbij als gevolg van de wijziging de opdracht aan die inschrijver/gedagide werd gegund.</p> <p>of</p> <p>In het kader van een openbare of niet-openbare procedure onderhandelt de aanbestedende dienst met de inschrijver(s) tijdens de beoordelingsfase, hetgeen leidt tot een wezenlijk gewijzigde opdracht ten opzichte van de oorspronkelijke voorwaarden zoals vermeld in de aankondiging van de opdracht of de technische specificaties.</p> <p>of</p> <p>Bij concessies staat de aanbestedende dienst een inschrijver/gedagide tijdens</p>	25 %

⁴¹ Behalve in geval van onderhandelingsprocedures en concurrentiegerichte dialoog en wanneer de inschrijver/gedagide op grond van de richtlijnen de informatie en documenten mag indienen, aanvullen, verduidelijken of completeren.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
			de onderhandelingen toe het voorwerp van de opdracht, de gunningscriteria en de minimumeisen te wijzigen, waarbij als gevolg van de wijziging de opdracht aan die inschrijver/gedagigde wordt gegund.	
18.	Onregelmatige voorafgaande betrokkenheid van gegadigden/inschrijvers bij de aanbestedende dienst	<p>Artikel 3 en artikel 30, lid 2, van Richtlijn 2014/23/EU</p> <p>Artikel 18, lid 1, en artikelen 40 en 41 van Richtlijn 2014/24/EU</p> <p>Artikel 36, lid 1, en artikel 59 van Richtlijn 2014/25/EU</p> <p>Gevoegde zaken C-21/03 en C-34/03, <i>Fabricom</i>, EU:C:2005:127</p>	Wanneer het voorafgaande advies van een inschrijver aan de aanbestedende dienst leidt tot een verstoring van de mededinging of resulteert in een schending van de beginselen van non-discriminatie, gelijke behandeling en transparantie, onder de voorwaarden van de artikelen 40 en 41 van Richtlijn 2014/24/EU ⁴² .	25 %

⁴² Een dergelijk advies is onregelmatig ongeacht of het wordt verstrekt op het moment dat de aanbestedingsstukken worden opgesteld of tijdens de daaraan voorafgaande procedure voor een projectaanvraag.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
19.	Mededingingsprocedure met onderhandeling, met wezenlijke wijziging van de voorwaarden in de aankondiging van de opdracht of in het bestek	Artikel 29, leden 1 en 3, van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 47 van Richtlijn 2014/25/EU	In het kader van een mededingingsprocedure met onderhandeling werden de oorspronkelijke voorwaarden van de opdracht wezenlijk gewijzigd ⁴³ , waardoor er een nieuwe inschrijving moest worden bekendgemaakt.	25 %
20.	Ongerechtvaardigde afwijzing van abnormaal lage inschrijvingen	Artikel 69 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 84 van Richtlijn 2014/25/EU Gevoegde zaken C-285/99 <i>Lombardini</i> en C-286/99 <i>Mantovani</i> EU:C:2001:610, punten 78 tot en met 86 en zaak T-402/06, <i>Spanje/Commissie</i> , EU:T:2013:445, punt 91	Inschrijvingen die in verhouding tot de werken/leveringen/diensten abnormaal laag lijken, worden afgewezen, maar de aanbestedende dienst stelt voordat zij deze inschrijvingen afwijst, geen schriftelijke vragen aan de respectievelijke inschrijvers (bv. verzoek om details over de samenstelling van de desbetreffende inschrijving) of zij stelt wel zulke vragen, maar de aanbestedende dienst kan niet bewijzen dat zij de door de inschrijvers in kwestie gegeven antwoorden heeft beoordeeld.	25 %
21.	Belangenconflict met invloed op de uitkomst van de aanbestedingsprocedure	Artikel 35 van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 24 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 42 van Richtlijn 2014/25/EU Zaak C-538/13, <i>eVigilo</i>	Wanneer een niet-openbaargemaakt of onvoldoende beperkt belangenconflict is vastgesteld, volgens artikel 24 van Richtlijn 2014/24/EU (of artikel 35 van Richtlijn 2014/23/EU of artikel 42 van Richtlijn 2014/25/EU), en de betrokken	100 %

⁴³ Zie de laatste regel van artikel 29, lid 3, van Richtlijn 2014/24/EU.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
		EU:C:2015:166, punten 31-47	inschrijver wist de opdracht(en) binnen te halen ⁴⁴ .	
22.	Offertevervalsing ⁴⁵ (vastgesteld door een mededingingsautoriteit/antikartelbureau, een rechtbank of een andere bevoegde instantie)	Artikel 35 van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 24 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 42 van Richtlijn 2014/25/EU	<p>Geval 1a: De inschrijvers die zich aan offertevervalsing schuldig maken, opereerden zonder hulp van een persoon binnen het beheers- en controlesysteem of de aanbestedende dienst, en een van de betrokken bedrijven wist de opdracht(en) in kwestie binnen te halen.</p> <p>Geval 1b: Indien uitsluitend bedrijven die ongeoorloofde afspraken hebben gemaakt, aan de aanbestedingsprocedures deelnemen, wordt de mededinging ernstig belemmerd.</p> <p>Geval 2: Een persoon binnen het beheers- en controlesysteem of de aanbestedende dienst heeft aan de offertevervalsing deelgenomen door de betrokken inschrijvers te helpen, en een bedrijf dat zich aan offertevervalsing schuldig heeft gemaakt, wist de</p>	<p>10 %</p> <p>25 %</p> <p>100 %</p>

⁴⁴ Tijdens de voorbereiding van het project kan er reeds sprake zijn van een belangenconflict, voor zover deze voorbereiding invloed had op de aanbestedingsdocumentatie of -procedure.

⁴⁵ Er is sprake van offertevervalsing wanneer groepen ondernemingen samenspannen om de prijzen te verhogen of de kwaliteit van goederen, werken of diensten in het kader van openbare aanbestedingen te verlagen. Er is geen correctie gerechtvaardigd wanneer de inschrijvers die zich aan offertevervalsing schuldig maken, zonder hulp van een persoon binnen het beheers- en controlesysteem of de aanbestedende dienst opereerden en geen van de betrokken bedrijven de opdracht(en) in kwestie wist binnen te halen.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
			opdracht(en) in kwestie binnen te halen. In dit geval is er sprake van frauduleus gedrag of een belangenconflict van de kant van de persoon binnen het beheers- en controlesysteem of binnen de aanbestedende dienst die de bedrijven die zich aan offertevervalsing schuldig maken, heeft geholpen.	

2.3. Uitvoering van de opdrachten

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
23.	Wijzigingen van opdrachtonderdelen zoals uiteengezet in de aankondiging of in de technische specificaties, die niet in overeenstemming met de Richtlijnen zijn	Artikel 43 van Richtlijn 2014/23/EU Artikel 72 van Richtlijn 2014/24/EU Artikel 89 van Richtlijn 2014/25/EU Zaak C-496/99P, <i>Succhi di Frutta</i> EU:C:2004:236, punten 116 en 118 Zaak C-454/06, <i>Pressetext</i> EU:C:2008:351 Zaak C-340/02, <i>Commissie/Frankrijk</i> EU:C:2004:623	1) Er zijn <u>wijzigingen</u> in de opdracht (inclusief een beperking van het toepassingsgebied van de opdracht) die niet in overeenstemming zijn met artikel 72, lid 1, van genoemde richtlijn. Wijzigingen van opdrachtonderdelen worden echter niet als een onregelmatigheid beschouwd waarvoor een financiële correctie geldt, wanneer aan de voorwaarden van artikel 72, lid 2, wordt voldaan, dat wil zeggen: a) de waarde van de wijzigingen ligt onder elk van de volgende waarden: i) de in artikel 4 van Richtlijn 2014/24/EU genoemde drempels ⁴⁶ ; en	25 % van de oorspronkelijke opdracht en de (eventuele) nieuwe werken/leveringen/diensten die uit de wijzigingen voortvloeien

⁴⁶ De drempels worden iedere twee jaar herzien, zie artikel 6 van de richtlijn.

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
		Zaak C-91/08, <i>Wall AG</i> , EU:C:2010:182	ii) 10 % van de waarde van de oorspronkelijke opdracht voor leveringen en diensten en minder dan 15 % van de waarde van de oorspronkelijke opdracht voor werken, en b) de wijziging verandert de algemene aard van de opdracht of raamovereenkomst niet ⁴⁷ . 2) Er is sprake van een <u>wezenlijke wijziging</u> van de opdrachtonderdelen (zoals prijs, de aard van de werkzaamheden, de uitvoeringstermijn, de betalingsvoorwaarden en de gebruikte materialen) indien de opdracht hierdoor materieel verschilt van de oorspronkelijke opdracht. In elk geval wordt een wijziging als wezenlijk beschouwd wanneer aan een of meer van de in artikel 72, lid 4, van Richtlijn 2014/24/EU vermelde voorwaarden is voldaan.	
		Artikel 72, lid 1, onder b), laatste alinea, en artikel 72, lid 1, onder c),	Elke prijsverhoging die hoger is dan 50 % van de waarde van de oorspronkelijke opdracht.	25 % van de oorspronkelijke opdracht

⁴⁷ Het begrip “algemene aard van de opdracht of raamovereenkomst” wordt niet in de richtlijnen gedefinieerd en er is nog geen jurisprudentie over beschikbaar. Zie ook overweging 109 van Richtlijn 2014/24/EU. Wat dit betreft worden nadere aanwijzingen gegeven in SIGMA’s brief 38 on public procurement – contract modifications (instructie 38 van SIGMA over openbare aanbestedingen – wijzigingen van opdrachten) (beschikbaar op <http://www.sigmaxweb.org/publications/Public-Procurement-Policy-Brief-38-200117.pdf>): “Wijzigingen zijn toegestaan wanneer dat uitdrukkelijk wordt bepaald in de herzieningsclausules van de oorspronkelijke aanbestedingsdocumenten. Herzieningsclausules kunnen een zekere mate van flexibiliteit aanbrengen in de voorwaarden van de opdracht. Wijzigingen in de opdracht kunnen niet eenvoudigweg worden toegestaan omdat zij van tevoren in de aanbestedingsdocumenten werden vermeld. Herzieningsclausules in aanbestedingsdocumenten moeten duidelijk, nauwkeurig en ondubbelzinnig zijn. Herzieningsclausules moeten niet in algemene bewoordingen zijn opgesteld om alle mogelijke veranderingen te bestrijken. Met een te algemene herzieningsclausule is de kans groot dat het transparantiebeginsel wordt geschonden en dat er ongelijke behandeling ontstaat. (...) Herzieningsclausules moeten de omvang en de aard van mogelijke wijzigingen of opties vermelden alsmede de voorwaarden waaronder deze kunnen worden gebruikt. (...) Herzieningsclausules mogen de algemene aard van de opdracht niet veranderen. (...) Zo zal er vermoedelijk een nieuwe opdracht worden opgesteld, indien de aard van de opdracht zodanig wordt gewijzigd dat levering van andere producten of verlening van andersoortige diensten is vereist vergeleken met de producten en diensten die in de oorspronkelijke opdracht staan vermeld. Onder zulke omstandigheden is een wijziging niet toegestaan, zelfs als de omvang, de aard en de voorwaarden voor andere producten of nieuwe diensten van tevoren op duidelijke, nauwkeurige en ondubbelzinnige wijze zijn geformuleerd.”

Nr.	Type onregelmatigheid	Rechtsgrondslag/referentiedocument	Beschrijving van de onregelmatigheid	Correctiepercentage
		iii), van Richtlijn 2014/24/EU		en 100 % van de bijbehorende wijzigingen van de opdracht (prijsverhoging)